Saglabājot tautas mantojumu

Grāmatu pasaulē

Svetlana Leitāne

"Gadskārtu grāmatā" ir gan pavasara ieražu apceres, spēles, dziesmas, rotaļas, mīklas un joki, gan vasaras darbi, prieki un nieki, rudens pārdomas veļu laikā, maskoto ļaužu izdarības no Mārtiņiem līdz Meteņiem, ziemas zīmes debesīs un zemē, nošu raksti, ornamenti, ticējumi un vēl daudz kā cita. Lasot "Gadskārtu grāmatu", ar senču pieredzi varēs iepazīties bērni un pieaugušie, zinošie un nezinošie, skolēni un skolotāji.

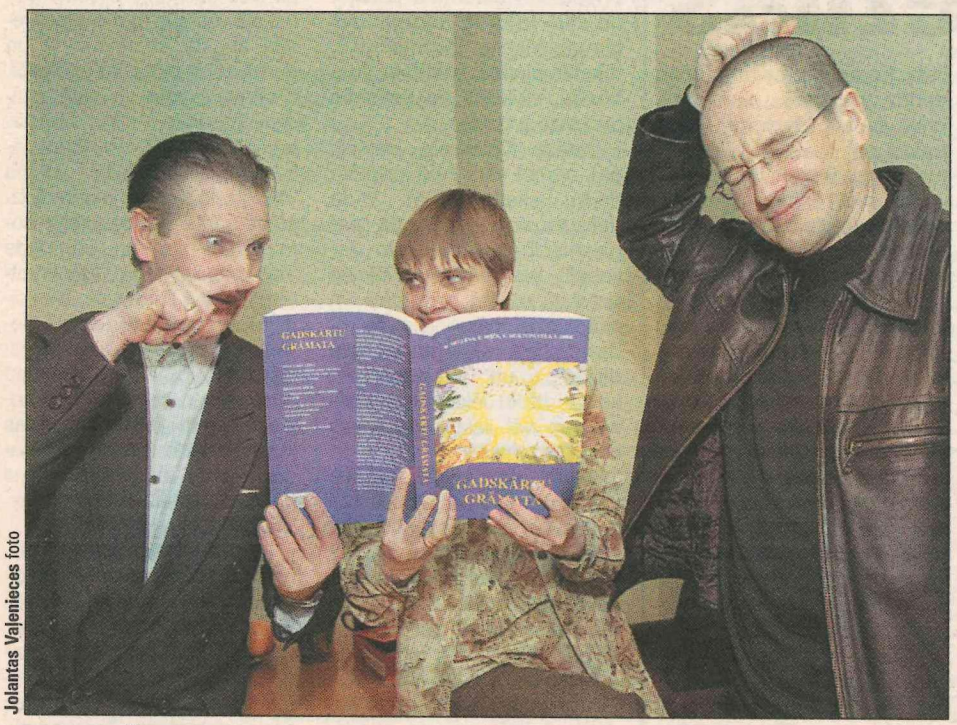
"Gadskārtu grāmatas" autori ir pieredzējuši cilvēki — Māra Mellēna, Latvijas Universitātes (LU) Etniskās kultūras centra speciāliste, Valdis Muktupāvels, LU Filoloģijas fakultātes asociētais profesors, Ernests Spīčs, LU Etniskās kultūras centra speciālists, un Iveta Irbe, Rīgas 47. vidusskolas skolotāja. Viņi grāmatā atspoguļoja savu pieredzi, kas "Gadskārtu grāmatu" padara vēl bagātāku un krāšņāku. — *Es grāmatā rakstīju par mūziku, par tradicionālo dziedāšanu un instrumentiem, kā vislabāk to mācīt bērniem. Māras ziņā bija viss, kas saistīts ar valodu. Ernesta pienesums saistīts ar kustību valodu, dejām, un, tā kā Iveta ir sākumskolas skolotāja ar pieredzi mākslinieciskajā darbībā, aicinājām viņu sagatavot krāsu un ornamentu uzdevumus,* — stāsta V. Muktupāvels.

Ideja par grāmatas rakstīšanu radās, kad M. Mellēna un V. Muktupāvels saprata, ka folkloras materiālu publikācijas lielākoties ir diezgan šauri specializētas, bet folkloras sinkrētiskajai dabai atbilstošu dažādu tekstuālu, muzikālu, horeogrāfisku, vizuālu materiālu apkopojumu vispār nav. — *Astoņdesmito gadu beigās es, Valdis un Ernests, LU sākām pētniecisko darbu, saistītu ar estētisko audzināšanu sākumskolā, taču jau deviņdesmito gadu sākumā to pamatā saistījām ar folkloru. Valdim, manuprāt, tolaik bija lielākā folkloras kustības pieredze, Ernests nodarbojās ar dejām, es tikko biju beigusi Latvijas Universitātes Filozofijas fakultāti. Nebija jau tā, ka deviņdesmito gadu sākumā nebūtu materiālu, pēc kuriem varētu strādāt ar bērniem, vienkārši tie nebija apkopoti un papildināti ar savu pieredzi,* — stāsta M. Mellēna, piebilstot, ka pirms "Gadskārtu grāmatas" bijušas dažas grāmatiņas bērniem, lai palīdzētu apgūt folkloru — "Rudens grāmata", "Ziemas grāmata", "Pavasara grāmata", "Vasaras grāmata". Savā ziņā šīs mazās grāmatiņas bija sākums "Gadskārtu grāmatai" — V. Muktupāvelam un M. Mellēnai radās doma, ka nepieciešama viena grāmata, tāds kā jumts iepriekšējām četrām. Tajā jābūt gan eksaktai informācijai par dažādām tradicionālās kultūras jomām, gan folkloras materiāliem, gan metodikai, kā tie izmantojami. Grāmatas rakstīšanā tika piesaistīti vēl divi cilvēki — E. Spīčs un I. Irbe. Tā divos gados, diendienā strādājot, tapa "Gadskārtu grāmata", kurā ir 42 tēmas.

Grāmata sākas ar tēmām "Rudens", "Labības", "Maizes svētība", "Putra", "Kas dārzā?", "Apjumības" utt. Katrā tēmā apkopoti dažādi materiāli — dainas, pasakas, sakāmvārdi, ticējumi, mūzika, atjautības uzdevumi u. c. Par katru tēmu ir uzziņa, piemēram, par apjumībām, tiek rakstīts, ko tās nozīmēja senākos laikos, ko tās nozīmē mūsdienās. — *Līdz piecu gadu vecumam bērns tikai iepazīst jēdzienus "pasaule", "saule", "prieks", bet sākumskolā viņš gūst pirmo mācību un pieredzi. Bērns sāk saprast vērtības. Un šajā laikā ir svarīgi, lai mazais cilvēciņš nezaudētu prieku, attīstītu dažādas spējas un izpaustu sevi ne tika vārdiski, bet arī mūzikā, kustībās un ornamentā. Jo, tiklīdz runājam par bērnu, mēs parasti nevaram pateikt, kurā virzienā viņš aizies, tāpēc pieaugušajiem jāpiedāvā maksimāli plašs spektrs, kurā bērns var sevi izpaust,* — tā M. Mellēna.

Grāmata nav domāta, lai to nopirktu un ieliktu plauktā. Tā ir nepieciešama tiem, kurus interesē latviešu folklora, kas vēlas to apgūt paši un kas darbojas ar bērniem, ieinteresējot un palīdzot viņiem folkloras apgūšanā. Šoreiz "Gadskārtu grāmata" tapa pēc Kanādas latviešu Burtnieku draudzes ierosinājuma un ar viņu atbalstu, ievērojami un nopietni tās izdošanu atbalstīja Kultūrkapitāla fonds. 1995. gadā "Gadskārtu grāmata" tika publicēta pirmoreiz, bet, tā kā to ātri izpirka, daudzi folkloras apgūšanā ieinteresēti cilvēki šo grāmatu ne tikai nav lasījuši, bet tie pat nav to redzējuši. Arī tas ir iemesls, kāpēc grāmatu publicē vēlreiz.

— *Grāmatā ir noderīgi pielikumi: folkloras bibliogrāfija un skaņu ierakstu — kompaktdisku, kasešu, plašu — saraksts ar komentāriem. Ja mūsdienu cilvēks vēlas nodarboties ar folkloru, ar rakstītajiem avotiem vien nepietiek,* — tā V. Muktupāvels. LA

Jolantas Valeniece foto

Ernests Spīčs (no kreisās), Māra Mellēna un Valdis Muktupāvels grāmatas rakstīšanu atceras kā interesantu un veiksmīgu sadarbības laiku.

